TASAVVUFUN ANA KONULARI (16)

(...dünden devam)

Yine vahdet-i vücud sisteminde en çok üzerinde durulan ve insanı Allah'ın aynı görmeğe kanıt tutulan: *"Allah, Âdem'i kendi sûretinde yarattı."* (Abdu'r-Razzak, Musannef: 9/178; Humeydî, Musned: 2/271; …) hadisi, ilk mutasavvıflarda hiç böyle bir anlama çekilmemiş; buradaki suret, usul, metot manasına alınmıştır: "Yani Âdem'i tasvir ettiği ve güzel yaptığı suret üzerine yarattı demektir. Burada suret, hey'et ve şekil manasınadır. Kendi usulü ve üslûbu üzerine yarattı demek olur (Bkz. Sülemî, Hakā'ik, varak 276b ve devamı, Fatih, 261).

Vahdet-i vücûd, Hint ve Yunan felsefelerinin Arapça'ya çevrilmesi ve Müslümanların diğer milletlerle teması sonucu İslâm tasavvufuna geçmiştir. İslâm'ın öz malı değildir. Hindistan'ın Veda mezhebinin esası panteizmdir. Onların Vedanta adlı kitaplarında yazılı olan şu sözler vahdet-i vücudun bir ifadesidir: "İlk sebep, çoğalmak isteyerek çoğaldı. Kâinat, Brahma'dan ibarettir. Zira ondan çıkar, onunla olgunlaşır, ona döner. Onun için Brahma'ya tapmak lâzımdır. Örümcek nasıl ağını kurup tekrar toplar, bitkiler nasıl topraktan çıkar, tekrar toprağa döner, insandan çıkan kıllar nasıl büyürse kâinat da değişmez olan Brahma'dan öyle çıkmıştır. Brahma'nın zatî birliği hiç bozulmaz. Sebepler ve sonuçlar O'ndan ibarettir. Dalga, damla, köpük vs. gibi denizden meydana gelen şeyler, biçim itibariyle başka başka iseler de hakikat itibariyle birbirinin aynıdır. Brahma birdir, eşi yoktur. Varlıkta biçimlenip görünmekle zâtından ayrılmaz. O, ruhtur, ruh da odur. Su buza, süt yoğurda döndüğü gibi Brah-ma da hiçbir aracıya muhtâc olmadan biçimden biçime girer. Güneş birdir, fakat suya yansıyınca çoğalır. Yaratılmamış olan Tanrısal ruh da çeşitli sûretlerde görünür" (Ferid Kam, Vahdet-i Vücud, s. 27-28).

İşte felsefenin Arapçaya çevrilmesiyle birlikte bu fikir de İslâm dünyasına geçmiştir. Fakat başlangıçta felsefeye iltifat etmeyen, bütün güçleriyle riyazete ve amelî tarafa yönelen ilk mutasavvıflar bu düşünceye sahibolmamışlar, ancak kendi tatbikatlarının bir sonucu olarak fena fillah (Allah'ta yok olma, kendini tamamen kaybetme) düşüncesinin son sınırına kadar gelmişlerdi.

(devamı yarın..)